

SÜMBÜLÜN CESARETİ: AYŞE NUR BİÇER ŞİİRİ ÜZERİNE

Levent Dalar

- Ayşe Nur Biçer, şiiri kendi iç dünyasının duyarlılık ve acılarını dönüştürmek için bir gereç olarak kullanıyor. Bu şiirin, bence güçlü ve üzerinde konuşulması gereken özgün tarafı bu. Çocuk edebiyatı alanında da üreten şairin, iç dünyanın hassas dengelerini düzeltmeyi önemsemesi şaşırtıcı değil elbette. Bir onarım unsuru olarak şiiri kullanmak ve ortaya çıkan ürünün kişisel olandan yükselip evrensel dile ulaşması aslında edebiyatın da doğal amacı bir yönüyle. Bu şiirde üzerinde durulması gereken farklı nokta, vücudun hapsediği zaman çizgisini ve giderek küçülen yaşam mekânının sınırlarından kurtulup, zihnin özgür çağrışımları ile ruhu azat etme çabası.

Biçer'in "Cemreyi Düşerken Görmek" şiiri mütevacı ama ince katmanlı yapısı ile bu savıma örnek olabilir. Anlam örgüsünün kolektif bilinç dışı ile ilişkisi ve mitolojik altyapısı bence bu şiiri diğerlerinden ayırıyor. Biçer şiirinde gündelik olan ile ilişki, çoğu şiirde ana eksen oluşturuyor. Kırılma noktalarından doğan tezatları hemen tüm şiirlerinde ana çağrışım unsuru. Bu şiirde de başlangıç noktası şairin boğuştuğu tezatların trajedisi, ama bu sefer tezatlar daha soyut bir alana mitolojik bilinç dışına taşıyor.

Şiirin hemen başlangıcında "Ellerim her sabah barış görüşmeleri yapar/ Gözlem noktaları, gönülsüz ateşkesler/Dünyayla aramda yıkılmış köprüler var/Yüz ölçümü küçülmüş beldeler" diyerek dünyayla arasındaki köprülerin yıkılmış olduğunu söyleyen şair kendine kalan yaşam alanının, üzerinde var olduğu beldenin küçüldüğünü açık olarak ifade ediyor. Üzerinde durduğu toprakta var olabilmesi için barış görüşmeleri yapması, müzakere etmesi, kendini ve hakkını savunarak o yaşam parçasına tutunması gerekli. Bu içinde yaşadığımız zamanın birçok bireyinin kendisi için saptadığı, gerçek ya da kurmaca sorunu aslında. Telaşe içinde geçen yaşam savaşını sürdürebilmek için tutu-

nacak bir toprak parçası bulmak ve tutununca orası için direnerek savaşmak. Ancak bu şiiri ilginç kılan şairin yaşadığı gönülsüz ateşkeste yaşama tutunmak için nesnelere değil imgeler araması. Seçtiği imgeler, “bir cemreyi düşerken görmek” ve “nevruz ateşleri” ölü kış günlerinden yaşamın canlanacağı bahara geçişin sembolleri. Burası şiirin kalbi ve tekrar döneceğiz.

Ardından acemi gömleği üzerinde, yaptığı her fiilin taşıdığı istemsiz kötücüllük var: “*Hâlâ üzerimde şu acemi gömleği/Rengini seçemediğim kelimelerde/Her şey sonunda griye döner*” Bu gri renk eylemin içeriğini temsil ediyor, yine kışın ve cansızlığın rengi, yaşam ateşinden uzak, ölümün rengi. Mavi, yani yaşamı simgeleyen su bile sonsuz değil, bu bir umutsuzluk, kalp kırıklığının yansıması. Renkler birbirine ve hep en sonunda griye dönüşüyor. Eylemlerin ulaştığı son noktanın yaşamdan uzak oluşu hep kaçınılmaz bir menzildir. Gönülsüz ateşkes de bu çaresizlikten, istediği şartları dayatıp elde etmek imkânsız gibi şair için. Bu eylemlerin ardından gelen kirlenme ve tutunacak tüm rivayet kulplarının bozulmuş olması umudu tüketiyor. Bu noktada şairin tutunduğu iki imge, kiraz tomurcukları ile geri dönüyor: “*Tahrif edildiyse tüm rivayetler/Neden toz tutmaz kiraz tomurcukları?*” Bu tomurcuklar, yani kiraz çiçekleri kısacık bir zaman diliminde görünürler o yüzden toz tutmadan tüm renkleri ve güzelliği ile ışıldarlar ve ölümün karşısında yaşamı savunurlar. Her şey birbirine dönüşür ve yaşam ateşi en sonunda hep ışıldar. Kiraz çiçeği kirlenmeden griyi silip yaşamı pastel renklere boyayabilir.

Şairin köhne bulduğu, kendini ait hissetmediği ve gönülsüzce ateşkes yaptığı dünya ve gerçek hayat ile arasındaki kalkan, bir cemreyi düşerken görmek oluyor. Cemre düşünce kiraz çiçek açıyor ve toz tutmadığı için kirlenme olasılığı da yok. O zaman o kiraz çiçeğine tutunmak dünyayı katlanılır kılabilir.

Şairin köhne bulduğu, kendini ait hissetmediği ve gönülsüzce ateşkes yaptığı dünya ve gerçek hayat ile arasındaki kalkan, bir cemreyi düşerken görmek oluyor. Cemre düşünce kiraz çiçek açıyor ve toz tutmadığı için kirlenme olasılığı da yok. O zaman o kiraz çiçeğine tutunmak dünyayı katlanılır kılabilir.

Yunan mitolojisinin en bilindik ve edebiyata konu olan figürlerinden birisi Persefon’dur. Öykü bilindik ama kısaca hatırlatayım. Bereket tanrıçası, Zeus’un kız kardeşi Demeter’in kızıdır Persefon. Bir gün kırlarda çiçek toplarken yeraltı tanrısı Hades tarafından kaçırılır. Hades eş yapacaktır onu kendine. Demeter kızını her yerde arar bulamaz. O üzülünce bereket kaçır, kıtlık başlar insanları çaresiz ölüm beklemektedir. Zeus olaya müdahale eder ve Hermes’i yani bilgeliğin temsilcisi habercisini Hades’e gönderir. Hades eğer buraya geldiği zamandan beri hiçbir şey yemediyse geri dönmesine izin vereceğini söyler.



Ama Persefon dayanamamış, dört nar tanesi yemiştir. Gidemez der Hades ama Hermes'in akıllıca bir teklifi vardır. Yediği her tane için bir ay Hades'in yanında kalacak, kalan zamanı annesi ile yeryüzünde geçirecektir. Bu teklif kabul edilir.

Şiire geri dönersek gönülsüz ateşkesin ve yıkılmış köprülerin karşısına konan umut, Persefon'un yılın belli zamanlarında ölüm krallığında geçirmek zorunda olduğu zamanın sona erecek olduğunu bilmek oluyor. Şair yaşamak zorunda kaldığı ölüm ülkesinden çıkacaktır, eğer cemreyi düşerken görebilirse.

Cemre, Arapça bir kelime "kor hâlinde ateş" ve "çakıl taşı" anlamlarına geliyor. Hem havaya, suya ve toprağa düşen baharı getiren unsur hem de hacıların şeytana atmak için kullandıkları küçük taşlar. Yani düştüğünde hem baharı getirecek hem de kötülüğe direnecek uzaklaştıracak onu. Eskiler 365 günlük yılı "Kasım" ve "Hızır" günleri olarak ikiye ayırmışlardı. Kasım 179, Hızır ise 186 gündü. Yılın Kasım kısmı, yani kış devresi 8 Kasım'da başlar, 6 Mayıs'a kadar sürerdi. 6 Mayıs'ta da Hıdırellez ile birlikte yaz devresi, Hızır günleri başlardı. Kasım günlerinin sonunu getiren ve Hızır günlerinin ferahlığına ulaştıran unsur, yani cemre şairin bu kötü ve gönülsüzce var olduğu dünyada içini ısıtan temel imge oluyor. Umudun simgesi. Ancak eğer onu düşerken görecek olursa yeni bir zaman dilimine ulaşacak nevrüz ateşi ile: "Düşerken görmek mesela, bir cemreyi/Nevruzu kutlayan telaşlı bir ateşi".

Diğer taraftan bir de kiraz var. Bahar meyvesi ve onun toz tutmayan kirlenmeyen çiçekleri. Kiraz klasik edebiyatın sık kullanılan imgelerinden. "Sidretü'l münteha" son uçtaki kiraz ağacı demek. Yani altı katlı âlemin en ucunda, yedinci katın, Allah'ın zatının âleminin başladığı sınırın işareti. Ötesine geçilemiyor. Sonsuz yaşam ve iyilik kaynağına açılan kapının sembolü bu yönüyle. Sadece yanmadan nasıl geçileceğini bilmek gerek.

Bizi kiraz çiçeklerine ulaştıran cemreye geri dönelim. Klasik Türk edebiyatında cemreyi ana izlek yapan çok az sayıdaki şiiirden biri Bosnalı Sabit'in Cemreviyyesi, diğeri Fıtnat Hanım'ın lugazı. Ama Biçer'in şiiirindeki kalp çarpıntısına en çok uyanı Nazir İbrahim'in şu beyiti:

*Tehâşi itmeyüp berd ü şitâdan enf ü haşmetle
O günde cemreler geldi cesâret eyledi sünbül*

Sümbüle cesareti veren ile, gönülsüz ateşkes yapılan, yüz ölçümü hep küçülen beldelerde yaşayan şaire yaşama tutunma gücü veren aynı unsur: Cemre. Biçer, sümbüldeki cesareti kendi zihnine taşımak için tutunuyor cemre imgesine. Bir başka şiiirinde "terzinin en büyük korkusu annesine benzemek olsa" diyen şairin kendi kaderindeki tutsaklık, ölüm ve kötücüllükle özdeşleşen işgal edilen hayat ülkesi, yani Persefon'un Hades'e tutsaklığından, kendi acı veren kirli ve gri dünyasından, cemreyi düşerken görürse kurtulacaktır. Ateş ile başlayan yeni zaman, kötülükleri kovan taşlar.

Biçer'in şiir dilindeki ortak bilinçaltına uzanan yollar zengin bir ruhun göstergesi. Eğer şiir dilindeki aksayan unsurlardan korunup doğru ritme ulaşabilirse, bu zengin ruhun armoni ve müzik dolu şiirini görmemiz mümkün olabilir. Bunun için şiiri başlatan buluş dizesini ya da zihninde beliren ilk imgeyi denge taşı olarak kullanmayı öğrenmesi, şiirin diri kalmasını sağlayacak ince tınıyı bulması gerekecek.

Kaynaklar

Biçer, Ayşe Nur, "Cemreyi Düşerken Görmek", *Alaska'da Bir Kayın*, Dergâh Yay, İstanbul 2022, s. 15-16.

Biçer, Ayşe Nur, "Takas Masrafları", *Alaska'da Bir Kayın*, Dergâh Yay, İstanbul 2022, s. 53.

Erkal, Abdülkadir, "Divan Şiirinde Cemre ve Bosnalı Sabit'in Cemreviyye'si", *TÜBAR*, S XXXVI-/ Güz 2014, s. 131-151.

Şengül, Abdullah, Türk Kültüründe Nevruz ve Anadolu'da Nevruz Kutlamaları, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, S 26, s. 61-73.

İncidağı, Aliye Serap, "Mevlâna'nın Mesnevî'sinde Yer Alan Bitki ve Meyvelerin Tasavvuf Dünyasındaki Sembolik Anlamları", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırmaları Enstitüsü, Konya 2015, s. 26